

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повна назва вищого навчального закладу)

Кафедра економічної та соціальної географії і туризму

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти третій (доктор філософії)

Галузь знань 10 природничі науки

Спеціальність 106 Географія

(код і назва спеціальності)

2017-2019

Розробники: Шашеро Антоніна Миколаївна доц., к.геогр.н. кафедри економічної та соціальної географії і туризму

Робоча програма, затверджена на засіданні кафедри економічної та соціальної географії і туризму

Протокол № 1 від 31 серпня 2017 р.

Завідувач кафедри

Топчів О.Г.
(прізвище та ініціали)

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного факультету:

Протокол № 1 від " 04 " 09.2017 р.

Голова НМК

Біланчук Я.М.
(прізвище та ініціали)

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного факультету:

Протокол № 1 від " 04 " 09.2017 р.

Голова НМК

Біланчук Я.М.
(прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри економічної та соціальної географії і туризму

Протокол № 1 від 31 серпня 2018 р.

Завідувач кафедри

Топчів О.Г.
(прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри економічної та соціальної географії і туризму

Протокол № 1 від 30 серпня 2019 р.

Завідувач кафедри

Топчів О.Г.
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 3	Галузь знань	Нормативна	
	Напрямок підготовки - аспіранти третій рівень освіти		
Модулів – 3	Спеціальність – <u>106 Географія</u>	<i>Рік підготовки:</i>	
Змістових модулів – 3		1 - й	
Загальна кількість годин - 90		<i>Семестр</i>	
Розподіл годин за семестрами: <i>1 семестр</i> аудиторних – 8 самостійної роботи студента – 82	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>третій аспірант (доктор філософії)</u>	<i>Лекції</i>	
		8 год.	
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		- год.	
		<i>Лабораторні</i>	
		- год.	
		<i>Самостійна робота</i>	
		82 год.	
<i>Вид контролю: <u>залік</u></i>			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 1/3

* – за наявності

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

У вітчизняній суспільній географії на даний час пріоритетними напрямками досліджень виступають планування території України та її регіонів. В економіці України відбуваються складні соціально-економічні процеси: перехід до ринкових форм господарювання, зміни в системі управління на державному та регіональному рівні, формування структур ринкової економіки, робота підприємств в нових умовах функціонування. Все більш складними стають демографічні процеси, до яких приєднуються проблеми, пов'язані з депопуляцією населення. Треба відмітити стрімкий розвиток транспорту, логістики. Впритул підступають проблеми енергетичного забезпечення та збереження екологічної рівноваги території. В зв'язку з цим потребують переосмислення і нових рішень організація і розміщення виробництва та просторова організація суспільства. На сучасному етапі важливим є дослідження напрямів і методів раціональної організації життєвого простору – міст, міських та сільських поселень, промислових та сільськогосподарських територій, природоохоронних та інших зон використання території у всьому їх різноманітті та поєднанні.

Сучасні планувальні розробки в Україні і в країнах ЄС наголошують високу комплексність таких досліджень. Ведеться пошук раціональних та оптимальних відповідностей у системах «природа – населення – господарство» на кожній ділянці території, у кожному регіоні. Вирішити цю низку проблем у контексті регіональної політики та економіки можливо з допомогою раціонального, екологічно безпечного, економічно ефективного планування території.

Мета навчальної дисципліни «Планування територій» є удосконалення та поглиблення теоретичними знань з методології та методики планування територій, а також знайомство з зарубіжним досвідом планувальних досліджень для впорядкування середовища життєдіяльності суспільства, оволодіння аспірантами практичними навичками використання регіональної системи державного обліку земель і наявних баз даних для обґрунтування екологічно орієнтованого планування території регіону, яке сприятиме його перспективному розвитку.

Для цього необхідно виконати такі **завдання**:

- отримати загальне уявлення про усю сукупність проектно-планувальних робіт, а також роль і місце в цій сукупності географічних дисциплін;
- оцінити можливості районного планування в сучасних соціально-економічних умовах України, знати теоретичні, методичні і прикладні аспекти дисципліни;
- навчитись використовувати на практиці основи районного планування.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

- КЗП.09 – здатність засвоювати базові знання про дослідження територіальної організації регіонів, географічні основи розробки регіональних стратегій і програм соціально-економічного розвитку, регіоналізації країни, регіонального розвитку і регіональної політики, реформування адміністративно-територіального устрою України, розроблення регіональної геодемографічної політики, досліджувати порівняльний аналіз рівнів соціально-економічного розвитку регіонів і якості життя населення, планування територій регіонів, формування національної та регіональних екологічних мереж, розроблення стратегій, планів і програм соціально-економічного розвитку регіонів і міст, природоохоронної діяльності і екологічного захисту населення;

- КСП.03 – здатність засвоювати поглиблені знання про особливості проведення наукових досліджень в географії.

Кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

- знати географічні основи розробки регіональних стратегій і програм соціально-економічного розвитку, регіоналізації країни, володіти основами регіонального розвитку і регіональної політики, знати основні принципи реформування адміністративно-територіального устрою України;

- вміти проводити порівняльний аналіз рівнів соціально-економічного розвитку регіонів і якості життя населення, знати основні принципи планування територій регіонів, знати основні принципи формування національної та регіональних екологічних мереж, володіти навичками розроблення стратегій, планів і програм соціально-економічного розвитку регіонів і міст, природоохоронної діяльності і екологічного захисту населення;

- володіти вміннями досліджувати територіальну організацію суспільства (ТОС), ієрархічні рівні життєдіяльності суспільства, виявляти важливі та актуальні напрями досліджень ТОС;

вміти планувати, організовувати і проводити вишукувально-виробничі і наукові дослідження суспільно-географічних процесів та регіональних соціогеосистем, розробляти прогнози стійкого розвитку регіонів;

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспіранти повинен **знати**:

- теоретичні і правові засади планування розвитку територій, його форми і методи;
- володіти вмінням та навичками аналізу проблем, ресурсного потенціалу і напрямів планування розвитку територій.
- використовувати законодавчі акти, форми і методи планування для розвитку територій, регулювання земельних відносин, охорони довкілля для аналізу та вирішення регіональних проблем. Визначаючи ефективність діючих форм і методів планування розвитку територій за результатами аналізу планів і програм розвитку територій, вітчизняного й зарубіжного

досвіду їх реалізації в контексті європейської інтеграції, використовуючи методи порівняльного та інституційного аналізу.

вміти:

- збирати, обробляти, зберігати та аналізувати наукову географічну інформацію з метою вибору напрямку досліджень за обраною темою з використанням сучасних інформаційних технологій;
- створювати авторські та користуватися стандартними банками комп'ютерних програм і банками даних;
- представляти підсумки виконаної роботи у вигляді звітів, доповідей на симпозіумах, наукових публікацій з використанням сучасних можливостей.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **90** годин, що становить **3** кредити

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Планування територій як науковий напрям.

Тема 1. Об'єкт і предмет в плануванні територій. Наукові засади планування територій.

Планування територій як науковий напрям і практику просторово-функціональної організації простору. Підходи до визначення планування регіонів. Особливості планування територій пов'язанні з масштабом досліджень. Основні цілі і завдання районного планування. Загальна послідовність виконання проектних робіт. Структура і види проектно-планувальних робіт. Місце і роль районного планування в структурі проектно-планувальних робіт. Поняття про об'єкт планування. Залежність розмірів території об'єкту від деталізації дослідження. Територіальні об'єкти планування. Районні планувальні системи як предмет районного планування. Склад і особливості планувальних систем, їх відмінність від соціально-економічних та виробничо-територіальних систем. Структура планувальних систем, їх основні підсистеми.

Тема 2. Передумови виникнення і історія розвитку планування територій.

Передумови виникнення науки. Перші схеми і проекти районного планування найбільших західноєвропейських міст. Розвиток планування у розвинених країнах Західної Європи, Північної Америки та інших частин світу. Виникнення і розвиток планування територій в Радянському Союзі. Українська школа територіального планування. Етапи розвитку планування в Україні. Сучасний стан дисципліни в нашій країні та провідних державах світу.

Тема 3. Взаємозв'язки планування територій з іншими науками.

Зв'язки з науками географічного, містобудівного, економічного, медичного циклу, із загальнотеоретичними та методологічними науками,

іншими науковими дисциплінами. Формування власної теоретичної бази науки, трансформація підходів і методів суміжних наук в специфічні методи і прийоми районного планування. Роль географічної науки в планувальних дослідженнях.

Тема 4. Методологічні і методичні засади планування територій

Основні властивості планувальних систем. Підходи до дослідження і конструювання систем. Методи районного планування. Загальнонаукові, конкретно-наукові, спеціальні методи. Географічні методи в районному плануванні. Районування території – основа територіального проектування та районного планування. Основні принципи районування. Границі районів. Функціональне зонування території. Прогнозування планувальних систем. Види районного планування. Схема і проект районного планування.

Стадії проектних робіт. Зміст передпроектного, проектного та після проектного етапів. Склад проектних матеріалів. Графічна і текстова частини проекту.

Змістовний модуль 2. Аналіз території для потреб планування. Планувальні схеми.

Тема 5. Аналіз території для потреб планування. Планувальна структура території.

Основні етапи аналізу території. Аналіз природних умов і ресурсів. Особливості оцінки природних умов і ресурсів на територіях з різним функціональним використанням. Пофакторна оцінка природних умов і ресурсів. Комплексна оцінка території. Оцінка часткова і повна. Фактори, що враховуються при комплексній оцінці території. Категорії ділянок території за ступенем сприятливості умов. Способи оцінки сприятливості території. Поняття планувальної структури території, мета її розробки. Послідовність робіт при розробці планувальної структури. Типи основних елементів планувальної структури. Види елементів планувальної структури в залежності від їх впливу на умови господарського освоєння прилеглої території. Визначення зон впливу елементів планувальної структури. Етапи розробки схем перспективної планувальної структури.

Тема 6. Функціональне зонування території.

Функціональні зони та функціональне зонування. Мета та завдання функціонального зонування території. Типи функціональних зон за інтенсивністю господарського використання. Режими використання територій з різним рівнем господарського використання. Типи функціональних зон за основним видом господарської діяльності. Особливості планування різних типів функціональних зон.

Тема 7. Мережа поселень. Населення і розселення в територіальному плануванні. Демографічні процеси. Типи геодемографічного процесу. Прогнозування загальної кількості населення та

кількості трудових ресурсів території. Поняття розселення населення, його види, типи і форми. Опорний каркас розселення. Системи розселення. Види зв'язків у системах розселення. Завдання формування групових систем населених місць. Типізація систем розселення. Етапи формування перспективного варіанту системи розселення.

Тема 8. Планування міських і сільських поселень.

Генеральні плани міст.

Класифікація і типізація сільських і міських поселень за різними показниками. Функціонально-планувальна структура населених пунктів. Структура селитебної зони. Організація промислових зон. Планування транспортної системи міста. Планування приміських зон.

Змістовний модуль 3. Самостійна робота. Планування територій на регіональному рівні.

Тема 1. Розглянути розвиток районного планування у Радянському Союзі і Україні.

Тема 2. Розглянути структуру планувальних систем, їх основні підсистеми.

Тема 3. Дослідити особливості планування різних типів функціональних зон, навести приклади.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с. р.		л	п	лаб	інд	с. р	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль I. Аудиторна робота													
Планування територій як науковий напрям.													
Тема 1. Об'єкт і предмет в плануванні територій Наукові засади планування територій.	1	1											
Тема 2. Передумови виникнення і історія розвитку планування територій	1	1											
Тема 3. Взаємозв'язки планування територій з ін. науками	1	1											
Тема 4. Методологічні і методичні засади планування територій	1	1											
Змістовий модуль 2. Аудиторна робота													
Аналіз територій для потреб планування. Планувальні схеми.													
Тема 5. Аналіз територій для потреб планування. Планувальна структура	1	1											

території.													
Тема 6. Функціональне зонування території	1	1											
Тема 7. Мережа поселень Населення і розселення в територіальному плануванні.	1	1											
Тема 8. Планування міських і сільських поселень Генеральні плани міст	1	1											
Усього годин	8	8											
Модуль 3. Самостійна робота													
Планування територій на регіональному рівні													
Тема 1. Розглянути розвиток районного планування у Радянському Союзі і Україні	4					4							
Тема 2. Розглянути структуру планувальних систем, їх основні підсистеми	4					4							
Тема 3. Дослідити особливості планування різних типів функціональних зон, навести приклади	4					4							
Усього годин	12					12							
Індивідуальна робота студента під керівництвом викладача													
ІНДЗ 1. Розглянути розвиток та напрямки районного планування у розвинених країнах Західної Європи	4					4							
ІНДЗ 2. Визначити типи функціональних зон за інтенсивністю господарського використання та режими використання територій з різним рівнем господарського використання.	4					4							
Усього годин	8					8							

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Аналіз та оцінка території для потреб планування (цінка природних умов і ресурсів для містобудівної діяльності і розвитку	4

	господарства території адміністративної області	
2	Планувальна структура територій (особливості планувальної структури)	4
3	Функціональне зонування територій. Особливості планування територій з різними функціями.	4
4	Демографічна оцінка території адміністративної області. Схеми розселення, мережа поселень.	4
5	Планувальні схеми міських та сільських поселень	4
6	Планування рекреаційних територій (планувальні схеми)	4
	Разом	24

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.		
2.		

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин
1.	Розглянути розвиток районного планування у Радянському Союзі і Україні	
2.	Розглянути зарубіжний досвід планувальних розробок.	
3.	Розглянути структуру планувальних систем, їх основні підсистеми	
4.	Дослідити особливості планування різних типів функціональних зон, навести приклади	
	Разом	38

До самостійної роботи відноситься:

[1] – підготовка до лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять;

[2] – написання рефератів, есе;

[3] -

9. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

ІНДЗ 1. Розглянути розвиток та напрямки районного планування у розвинених країнах Західної Європи
 ІНДЗ 2. Визначити типи функціональних зон за інтенсивністю господарського використання та режими використання територій з різним рівнем господарського використання.

10. Методи навчання

Лекції із застосуванням картографічного матеріалу, семінарські заняття, виконання індивідуальних завдань, робота в бібліотеці та Інтернеті.

За джерелами знань використовуються такі методи навчання: словесні - розповідь, пояснення, лекція, інструктаж; наочні - демонстрація, ілюстрація; семінарські заняття тощо.

За характером логіки Пізнання використовуються такі методи: аналітичний, синтетичний, . аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

11. Методи контролю

Усний контроль у вигляді індивідуального та фронтального опитування. Письмовий контроль у вигляді модульних контрольних робіт, самостійних письмових робіт, поточного та підсумкового тестування. Поточне оцінювання, тестування, оцінка за індивідуальну науково-дослідну роботу, залік.

12. Питання для підсумкового контролю

1. Характеризуйте головні етапи розвитку географічної науки.
2. В який час в вітчизняній географії зароджувалась конструктивна географія?
3. В яких напрямках розвивається планування територій в зарубіжних країнах.
4. З яких років бере відлік вітчизняна практика планування територій?
5. Визначте головні етапи розвитку вітчизняного планування територій.
6. Що таке ТерКСОПи і в яких масштабах вони розроблялися?
7. З якого часу планування територій має статус окремого наукового напрямку?
8. Сутність планування розвитку територій.
9. Критерії та показники динаміки планування розвитку територій.
10. Цілі планування розвитку територій.
11. Особливості планування розвитку територій на сучасному етапі розвитку України.
12. Категорії планування та сучасні методологічні підходи до планування політики регіонального розвитку.
13. Основні складові планування комунікаційного забезпечення регіонів.
14. Поясніть необхідність планування територій як складової сталого регіонального розвитку.
15. Охарактеризуйте переваги геопланування над районною планіровкою.
16. Сутність планування розвитку інфраструктури населених пунктів регіону.
17. Перспективні напрями планування у сфері регулювання земельних відносин у регіоні.
18. Базові принципи планування регіонального розвитку.

19. Фактори впливу на планування соціально-економічного становища регіону, його ресурсного потенціалу в системі територіального розміщення продуктивних сил України.
20. Системний підхід при визначенні стратегії планування розвитку регіонів.
21. Характеризуйте головні етапи розвитку географічної науки.
22. В який час в вітчизняній географії зароджувалась конструктивна географія?
23. В яких напрямках розвивається планування територій в зарубіжних країнах.
24. З яких років бере відлік вітчизняна практика планування територій?
25. Визначте головні етапи розвитку вітчизняного планування територій.
26. Що таке ТерКСОПи і в яких масштабах вони розроблялися?
27. З якого часу планування територій має статус окремого наукового напрямку?
28. В чому полягають головні передумови розвитку планування територій?
29. Дайте визначення понять та термінів: «простір», «територія», «територіальний», «планування».
30. Визначить цілі і задачі планування територій.
31. На яких рівнях здійснюється планування територій?
32. Які види планування змістовно близькі до планування територій і чому?
33. На яких рівнях використовують ці (змістовно близькі до планування територій) поняття?
34. Які з географічних методів є головними при плануванні територій і чим обумовлена їх важливість?
35. З якого часу планування територій в Україні має статус окремого наукового напрямку, і якою постановою це позначено?
36. В чому полягає комплексність планувальних розробок?
37. В який час і для чого розроблялася Генеральна схема планування території України?
38. Характеризуйте складові частини ГС та їх зміст.
39. Визначить цільові настанові поняття «геопланування» (планування територій регіонів).
40. Які тематичні блоки охоплює загальна методологічна схема геопланування?
41. Що завершує геопланувальні розробки в регіоні? Визначить ціль таких розробок?
42. На яких рівнях створюється екологічна мережа?
43. Що виступає складовими елементами екологічної мережі?
44. За рахунок яких земель створюється регіональна екологічна мережа?
45. Які труднощі виникають при віднесенні земель до екологічної мережі?
46. Поясніть принципи розробки теоретичної (ідеальної) моделі раціонального господарського використання території.
47. Що складає основу каркасу антропогенно-техногенних навантажень?
48. На яких територіальних рівнях відбувається створення каркасу антропогенно-техногенних навантажень?

49. Що таке «гарячі точки» та «гарячі ареали», які категорії земель можна до них віднести?

50. Поясніть головні особливості розвитку, розміщення та планування:

1. промислових районів; сільськогосподарських районів; рекреаційних районів.

13. Розподіл балів, які отримують студенти

Орієнтовний приклад для заліку

Поточний контроль									Модульний контроль	Сума балів
Змістовний модуль 1			Змістовний модуль 2			Змістовний модуль 3				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	10	100
10	10	10	10	10	10	10	10	10		

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів

Орієнтовний приклад для екзамену

Поточний контроль			Модульний контроль 1	Модульний контроль 2	Підсумковий контроль	Сума балів
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3				
30	30	30			10	100

Приклад оцінювання курсової роботи (проекту)

Пояснювальна записка	Ілюстративна частина	Захист роботи	Сума
до <u>25</u>	до <u>25</u>	до <u>50</u>	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни.
2. Конспекти лекцій та практичних занять.
3. Методичні матеріали до проведення лабораторних, практичних занять та виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань.
4. Підручники і навчальні посібники.
5. Питання для поточного контролю і тестові завдання.
6. Презентації, ілюстративно-демонстраційні засоби навчання, програмне забезпечення.

14. Рекомендована література

Базова:

1. Білоконь Ю.М. Регіональне планування: теорія і практика. –К.: Логос, 2003.
2. Долішній М.І., Стадницький Ю.І., Загородній А.Г., Товкан О.Е. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. – Львів: Інтеллект-Захід, 2003.
3. Генеральна схема планування території України. –К.: «Дніпромiсто», 2000.
4. Комплексная районная планировка. /под ред. Белоусова В.Н. -М.: Стройиздат, 1980.
5. Комплексное региональное планирование и прогнозирование. /под ред. Федоренко Н. –М.: Наука, 89.
6. Кузнецов Г.А. Проектирование сельских районов. –Алма-Ата, 1989.
7. Лаппо Г.М. География городов. – М.: ВЛАДОС, 1997.
8. Перцик Е.Н. Районная планировка. – Москва : Гардарики, 2006. – 396 с.

Допоміжна:

9. Богорад Д.И. Конструктивная география района (Основы районной планировки). – М.: Мысль, 1965.
10. Иодо И.А. Основы градостроительства. (учеб. пособ.). – Минск: ВШ, 1973.
11. Кузнецов Г.А. Сельскохозяйственная районная планировка. –М.: Колос, 1974.
12. Основы конструктивной географии. /под ред. Герасимова, Преображенского, Исакова. –М.: Просвещение, 1986.
13. Островский В. Современное градостроительство. –М.: Стройиздат, 1979.
14. Перцик Е.Н. Основы районной планировки. –М.: МГУ, 1971.
15. Планировка и застройка новых городов. Сб. науч. труд. –К., 1974.
16. Развитие сельских поселений. /под ред. Мучника И.Б. –М., 1977.
17. Успенский С.В. Планирование экономического и социального развития систем расселения и поселений. –Л., 1981.
25. Функционально-планировочный анализ городов и систем расселения. Сб. науч. труд. – К., 1979.

15. Інформаційні ресурси

1. <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.

Примітки:

1. Робоча програма навчальної дисципліни є нормативним документом вищого навчального закладу і містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролів.
2. Розробляється лектором. Робоча програма навчальної дисципліни розглядається на засіданні кафедри, у раді (методичній комісії) факультету (навчального закладу), підписується завідувачем, головою ради (методичної комісії), затверджується проректором вищого навчального закладу.